
УДК 325.744

Лецишин Б. М.

Студентка IV курсу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ КИТАЮ ТА ЯПОНІЇ ЩОДО ОСТРОВІВ СЕНКАКУ (ДЯОЮЙ)

Статтю присвячено аналізу територіального конфлікту Японії та Китаю щодо островів Сенкаку. Розглянуто витоки конфлікту, політику двох держав щодо островів та причини загострення конфлікту у XXI столітті.

Ключові слова: Китай, Японія, острови Сенкаку, конфлікт, територія, острови, боротьба, ескалація.

Питання приналежності островів Сенкаку набуває неабиякого значення у сучасних міжнародних відносинах. Сенкаку (японська версія) або Дяоюй (китайська назва)—група з п'яти безлюдних острівців—Уотцурідзіма, Кітакодзіма, Мінамікодзіма, Кубадзіма (Обісьо), Тайседзіма (Секібісе), і трьох скель, які виступають над поверхнею Східно-Китайського моря—Окіно-Кітаїва, Окіно-Мінаміїва, Тобісе. Загальна площа цієї групи—6,3 кв. км. Розташовуються в 320 км на захід від Окінави, в 320 км на схід від порту Фучжоу (КНР) і в 160 км на північний схід від порту Цзілун (Тайвань). Найбільший з островів—Уотцурідзіма, площею 3,6 кв. км. В даний час суверенітет над групою Сенкаку здійснює Японія; тайванська влада і уряд КНР оспорують це право Японії.

Значення Сенкаку перш за все визначається тим, що його континентальний шельф багатий на поклади нафти і газу. У спірному районі постійно присутні кораблі та авіація двох країн, які контролюють прилеглі до островів води наче власні.

В цілому, актуальність теми визначається тим, що сьогодні з часу закінчення Другої світової війни вперше Китай і Японія говорять про можливість збройного конфлікту. Метою дослідження є аналіз даного територіального конфлікту, вивчення його причин та шляхів подолання.

Китай наводить свої аргументи, доводячи приналежність йому даних островів. По-перше, острів Дяоюйдао відкрили в 1371 р. китайці,

і відтоді він має китайську назву. По-друге, цей морський район є частиною азійського континентального шельфу, а отже, Китай має право претендувати на нього попри правило про 200-мильну зону виключних економічних інтересів.

Японія, зі своєї сторони заявляє, що 14 січня 1895 р. на острові було встановлено знак про його приналежність Токіо після того, як тут упродовж десятка років не було виявлено жодних слідів людської діяльності. Тому, відповідно до норм міжнародного права японці отримали контроль над островами Сенкаку і частково заселили їх. З 1900-го по 1940-ві рр. на островах Кубадзіма та Уоцурисіма існували невеличкі рибальські селища. Китайці не зважають на цей аргумент і кажуть, що острови групи Дяюйдао були захоплені в ході Японсько-китайської війни, в результаті якої 1895 р. вони «віддали» японцям також Тайвань і Пескадорські острови. Варто, однак, зауважити, що острови Дяюйдао/Сенкаку не були частиною Семонсекського договору, підписаного у квітні 1895 р., і, відповідно, за твердженням Токіо, не можуть вважатися захопленими в результаті війни. Із цієї причини про них не згадали як про території, які підлягають поверненню Китаю за договором у Сан-Франциско від 1951 р. Однак, Пекін не визнає цього договору, наполягаючи на своєму праві на острови за Потсдамською угодою від 26 липня 1945 р. та Каїрською декларацією 1943 р., в яких країни-союзники вирішили обмежити суверенітет Японії. Конкретних вказівок по Дяюйдао/Сенкаку так ніхто й не зробив. Після розгрому Японії цей район увійшов в американську окупаційну зону. Американські військові хазяйнували тут 27 років і використовували його як військовий полігон [1].

Лише 17 червня 1971 р. США і Японія підписали Угоду про повернення Окінави, згідно з якою острови Дяюйдао/Сенкаку та низку інших включено в «зону, що підлягає передачі». Цим документом офіційний Вашингтон фактично визнав японський суверенітет над цим регіоном. 3 грудня 1970 р. Китай за більш ніж 70 років заявив про суверенітет над островами Дяюйдао, а 30 грудня 1971 р. МЗС КНР опублікувало заяву, в якій зазначалося, що передача острова Японії є незаконною. Проте, варто зазначити, що наявність територіальних суперечок не завадила двом державам підписати у 1978 році китайсько-японської угоди про дружбу та співробітництво.

Нова ескаляція конфлікту відбувається через чотирнадцять років, коли 25 лютого 1992 р. у КНР було ухвалено закон, який визнає Дяюйдао

китайською територією. У червні 1996 р. Токіо оголосив район Сенкаку частиною своєї зони виключних економічних інтересів.

У 1999 р. японська преса повідомила, що китайці, вважаючи острови своїми, почали геологічну розвідку на шельфі архіпелагу Сенкаку. У цей ж рік на архіпелазі був виявлений природний газ. Є відомості, що в 2003 році китайці робили спроби буріння біля морського кордону з Японією [2].

У 2004 р. Чжан Єсуй, заступник міністра закордонних справ КНР, виклав однозначну позицію Китаю з питання Дяюйдао: острови є споконвічною і суверенною територією КНР. Китай відмовився знайомити Японію зі своїми планами з видобутку газу. У свою чергу, уряд Японії наступного року вирішив почати видачу ліцензій японським фірмам на видобуток газу на шельфі. У КНР заявили, що японські фірми не мають права працювати на території КНР. Переговори не дали позитивних результатів. Китай заявив, що острови не є предметом суперечки з Японією.

Переговори з різною періодичністю поновлювалися до 2010 року, коли були припинені Пекіном через арешт капітана китайського траулера, затриманого в районі архіпелагу Сенкаку. Китай відповів жорстко: були заарештовані деякі японські бізнесмени, скасовані візити в КНР студентів і припинено експорт в Японію важливих для її промисловості рідкоземельних мінералів. Настільки жорстка реакція Пекіна викликала в Японії розмови про необхідність переозброєння.

У березні 2011 року китайська компанія «СНООС» почала розробляти родовище газу «Сіракаба», що знаходиться з китайського боку від тієї лінії, якою Японія раніше розділила економічні зони двох країн. У Токіо ж боялися, що китайці отримають доступ до всього газовому родовища.

1 квітня 2011 МЗС КНР зробив Японії попередження з приводу схвалення японським урядом нових шкільних підручників. Підручники не сподобалися Китаю тому, що в них острови Сенкаку (Дяюйдао) були названі «японською територією».

24 серпня 2011 японський уряд висловив протест послу Китаю в Токіо у зв'язку з порушенням двома патрульними кораблями ВМС КНР японських територіальних вод. 3 січня 2012 настала черга Китаю обурюватися: адже японська політика прямо зосереджувалася на прибутку з Окінави та з одного з островів Дяюйдао. У початку березня 2012 р. Японія дала островам архіпелагу офіційні назви. Влада Китаю і Тайваню висловили проти цього рішення протест. 16 березня настала черга Японії протестувати: у островів Сенкаку з'явилися китайські

патрульні судна. 27 березня японське міністерство оборони заявило, що з квітня 2011 р. і до кінця березня 2012 р. китайські вертольоти, які належать до різних служб ЗС КНР, чотири рази облітали японські есмінці в Східно-Китайському морі. Такі обльоти були названі «дуже небезпечними діями». А 17 квітня 2012 японці вирішили піти на хитрість. Губернатор Токіо Сінтаро Ісіхара заявив, що міська влада збирається купити кілька островів у Східно-Китайському морі, які перебувають у приватній власності японських громадян. Ісіхара сказав, що такий крок буде зроблений заради захисту островів від зазіхань Китаю, а саме рішення про купівлю викликано нерішучою позицією, займаною японським урядом у територіальній суперечці з КНР.

Чотири острови з п'яти дійсно знаходяться в оренді — з 2002 року. Уряд орендує їх у невідомого японського громадянина [3].

Губернатор Токіо, 79-річний Сінтаро Ісіхара, широко відомий своїми націоналістичними поглядами й екстравагантними вчинками, заявив, що токійський муніципалітет планує викупити три острови з групи Сенкаку, які в даний час знаходяться в приватному володінні. За адміністративним поділом острови зараховані до м. Ісігакі префектури Окінава. До групи входять п'ять незаселених островів: Ецудзіма, Кіта-Кодзіма, Мінамі-Кодзіма, Кубадзіма і Таседзіма. Тільки останній є власністю уряду Японії. З 2002 р. японський уряд орендує три острови — Ецудзіма, Кіта-Кодзіма і Мінамі-Кодзі у власника. Щорічні виплати за оренду складають 300000 дол. Кубадзіма і Тайседзіма використовуються командуванням США в Японії в якості полігонів. За словами С. Ісіхара, з японським власником вже досягнуто базова угода про купівлю островів Ецудзіма, Кіта-Кодзіма і Мінамі-Кодзіма. Мотивуючи це рішення, токійський губернатор підкреслив: «Якщо залишити острови у їх нинішньому статусі, то невідомо, що з ними трапиться надалі».

Китайська сторона зразу відреагувала на «план Ісіхара». Як заявив офіційний представник МЗС КНР Лю Веймін, реалізація його не тільки завдасть шкоди двостороннім відносинам, а й міжнародному іміджу Японії. З протестом виступив МЗС Тайваню. За таких протестів японський кабінет міністрів, ймовірно, спробує виключити можливу угоду — заради збереження нормальних відносин з КНР. Можна сказати, що довгі острівні суперечки, загострюються діяльністю експресивного токійського губернатора, ведуть Японію до затяжних сварок з сусідами. Безглуздо відновлювати давню суперечку з Росією: Курили залишаться російськими. Сваритися з сусідом-Китаєм, сподіваючись на братську допомогу Америки і міняючи пацифізм, що з'явився, до речі, в Японії

(як і в повоєнній Німеччині) однією з причин «економічного дива», — на ідеї про озброєнні (між іншим, навіть ядерному), — та ще в кризовий час, — уже не просто безглуздо, але й шкідливо. Куди кращим варіантом вирішення японсько-китайського спору, ніж двосторонні провокації, було б поділити з Китаєм шельфовий газ: домовилися б, виробили б квоти, навіть створили б спільні підприємства. А вже потім, спустошивши шельф, малювали б на картах нові кордони. Самі маленькі незаселені острови, які не мають господарської цінності, не потрібні ні Китаю, ні Японії, — а потрібен газ. А ще потрібна стабільність у відносинах.

Суперечка з Японією сьогодні є найбільш серйозним зовнішньополітичним викликом для нового покоління керівників Китаю. В умовах, коли новий глава КНР Сі Цзіньпін лише має утвердитися як лідер мільярдної нації, не може бути й мови про те, що Пекін піде на якісь поступки Токіо. Антияпонські настрої були сильні в Китаї всі післявоєнні десятиліття, і сьогодні новому керівництву КНР вони видаються найбільш зручним інструментом для мобілізації всіх націй не стільки на боротьбу із зовнішнім ворогом, скільки для підвищення авторитету нових керівників країни, мобілізації громадян навколо них, підвищення престижу армії та флоту [4].

Відтоді як суперечка з Японією стала фактором і внутрішньої політики, Китай не може поступитися в територіальній суперечці. І цілком імовірно, що його дипломатичні кроки у відносинах з Токіо, а також заходи щодо забезпечення присутності в районі спірних островів ставатимуть дедалі більш зухвалими.

Однак, навіть попри підтримку цієї ура-патріотичної та антияпонської кампанії в Китаї, влада в Пекіні усвідомлює, що силою вона не зможе встановити суверенітет над островами. Японський флот за бойовою потугою досі перевершує китайський. До того ж на допомогу у випадку конфлікту можуть прийти військові кораблі США. Пекін у цій ситуації, мабуть, прагнучим продемонструвати (як світовому співтовариству, так і китайським громадянам), що він здатен обстоювати власні інтереси, і, що ще важливіше, можливості його військово-морських сил захищати ці інтереси істотно зросли.

В Японії суперечка з Китаєм також має внутрішній вимір. Сіндзо Абе, лідер Ліберально-демократичної партії Японії, використовує суперечку з Китаєм для власного утвердження як національного лідера та підвищення міжнародного авторитету. Токіо намагається розіграти карту «китайської загрози» і виправдовує свої дії тим, що виступає виразником інтересів країн регіону, які прагнуть обмежити зростання

китайського впливу та стримати геополітичні апетити Пекіна на просторах Азії. У перші дні перебування при владі новий прем'єр висунув ідею про необхідність збільшити військовий бюджет Японії до 54 млрд дол. США, від чого Токіо утримувався останні 11 років. Крім того, Токіо заручився підтримкою Вашингтона, який іще 20 вересня минулого року зробив заяву, що «Японія здійснює адміністративний контроль» над спірною територією, і, як наслідок, США готові виступити на боці Токіо у разі збройного конфлікту. Крім цього, японські дипломати активізували свою роботу у всіх країнах регіону від Монголії до Брунею та Австралії, а також провели переговори про співробітництво у сфері безпеки з Філіппінами та Сінгапуром. Міністр закордонних справ Японії Кісіда Фуміо вже особисто відвідав низку цих країн і навіть ініціював переговори з Росією щодо співробітництва в питаннях безпеки в регіоні та можливого візиту японського прем'єра Абе до Москви [5].

Даний конфлікт через острови заважає повноцінному розвитку японо-китайських двосторонніх відносин. Ним користуються націоналістично налаштовані угруповання обох сторін. Але з урахуванням зростаючої могутності і впливу Китаю в світі ймовірно посилення його тиску на Японію, яку США в цьому питанні продовжать підтримувати. Загалом суперечка про острови Сенкаку — один з багатьох тліючих конфліктів, що мають місце в регіоні.

Звичайно, жодна сторона не згодна йти на поступки один одному і не міняє своєї позиції. Крім того політичні проблеми ускладнюють діалог і як таких немає перспектив його вирішення.

В 70-ті роки Деня Сяопін висказав можливу формулу виходу з кризи: «відкласти суперечку заради спільних інтересів». Таким чином, час вирішення питання суверенітету островів ще не настав, можливо наступні покоління зуміють вирішити даний спір розумно, і головне — мирно. Разом з тим, варто сказати, що така різка ескалація даного конфлікту сьогодні зумовлена скоріше внутрішніми чинниками кожної з країн, адже в обох відбулася зміна уряду. Тому зараз малоймовірно, що проблема буде вирішена, а також, що даний конфлікт може досягнути реальних військових дій.

Ясно одне, що повномасштабних дій жодна сторона по відношенню до іншої не буде приймати, через взаємні інтереси, але й від своїх претензій не відмовиться, тому що обидві сторони потребують енергоносіїв. Компроміс також не буде досягнутий через націоналістичне забарвлення даної проблеми. А отже, даний конфлікт так і залишиться неврегульованим і на даний час немає якихось конкретних механізмів реального його вирішення.

Список використаних джерел:

1. Коваль О. Острів спотикання—Дяюйдао чи Сенкаку [Електронний ресурс] / О. Коваль.—Режим доступу: [http://gazeta. dt. ua/international/ostriv-spotikannya-dyaoyudao-chi-senkaku_ .html](http://gazeta.dt.ua/international/ostriv-spotikannya-dyaoyudao-chi-senkaku_.html). —Название с экрана.
2. Гринюк В. А. Япония 2011: самый тяжёлый год в послевоенной истории [Электронный ресурс]/ В. А. Гринюк. —Режим доступа: [http://crosspress. ru/jnd/jnd_13.pdf](http://crosspress.ru/jnd/jnd_13.pdf). —Название с экрана.
3. Муратшина К. Г. Япония—Китай: спор вокруг островов Сэнкаку [Электронный ресурс] / К. Г. Муратшина. —Режим доступа: [http://electronic. ruzh. org. pdf.](http://electronic.ruzh.org.pdf). —Название с экрана.
4. Senkaku (Diaoyudao) Islands [Electronic resource]. — Access mode: [http://nbenegroup. com/territory/senkaku_ en. html](http://nbenegroup.com/territory/senkaku_en.html). — Title from the screen.
5. Lee Joyman [Electronic resource] / Joyman Lee. — Access mode: [http://www. historytoday. com/joyman-lee/senkakudiaoyu-islands-conflict](http://www.historytoday.com/joyman-lee/senkakudiaoyu-islands-conflict). — Title from the screen.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2014 р.

Лецишин Б. М. Территориальный конфликт Китая и Японии из-за островов Сенкаку (Дяюй).

Статья посвящена анализу территориального конфликта Японии и Китая из-за островов Сенкаку. Рассмотрено истоки конфликта, политику двух стран касательно островов и причины обострения конфликта в XXI веке.

Ключевые слова: Китай, Япония, острова Сенкаку, конфликт, территория, острова, борьба, эскалация.

Leshyschyn B.M. The territorial dispute of China and Japan over the Senkaku (Diaoyu) islands.

The article analyses the territorial dispute of China and Japan over the Senkaku islands (Diaoyu islands). The origin of the conflict, the politics of two countries over the islands and the reasons of its escalation in the XXI century were studied.

Keywords: China, Japan, Senkaku Islands, conflict, territory of the island, fight escalated.